

1. Ἡ προετοιμασία

«Γύρω στὸ Κωστή, λέγει, εἴχαμε μέσα στὰ «κουριά» (=δάση) πολλὰ ἀγιάσματα. Κάθε ἓνα περιεβάλλετο ἀπὸ ἕκταση 7—8 στρεμμάτων δεκαδικῶν. Ἀγιάσματα εἴχαμε α΄.) τοῦ Ἁγίου Κων(σταντίνου, β΄.) τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου γ΄.) τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος δ΄.) τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ε΄.) τοῦ Ἁγίου Λιᾶ, καὶ στ΄.) τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, πὺν γύρωταζε στὶς 24 Ἰουνίου(2). Τὸ τελευταῖο αὐτὸ βρισκόταν σὲ μέρος βραχῶδες καὶ ἄδενδρο.

Σ. Σ. Ὁ διευθυντὴς τοῦ «Ἀρχείου» κ. Παπαχριστοδοῦλου μῆνες τώρα μὲ τρώγει τ' αὐτιά, σώνει καὶ καλὰ νὰ βρῶ Κωτσιανούς, ὅπου θὰ μποροῦσα νὰ τοὺς βρῶ, νὰ μοῦ διηγηθοῦν γιὰ τ' Ἀναστενάρια τους. Ἔτσι εὐκολα; Θὰ ἀκουσε καὶ θὰ ἔμαθε βέβαια, ὅταν βρισκόταν στὸ «ρασαμπά» γιὰ τ' αὐτιά, δὲν ἔλαβε ὁμῶς τὸν κόπο νὰ καταπιστῆ καὶ λιγάκι, γιὰ νὰ καταλάβει τί θὰ πῆ ἔρευνα Ἀναστεναρίων. Πέρυσι ἄλλος φίλος ἀπ' τὴν Ἀθήνα κατέπλευσε μέχρις ἐδῶ, πῆγε στὴν Ἁγία Ἐλένη (Σερρών) βρῆκε Κωτσιανούς καὶ μάλιστα μιὰ γριὰ τῆς Εἰρήνης Παπαποστόλου ἡλικίας 67 ἐτῶν μὲ καταρράχτη στὸ ἀριστερὸ μάτι καὶ κουφή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατέγραψε καμμιά 15ριά τραγούδια, ἔπιασε γέρονς νὰ τοῦ ποῦν καὶ γιὰ τ' Ἀναστενάρια ἀλλὰ... ἀλλὰ... τίποτε. — Δὲν ξαίρουμε, δὲν εἶδαμε, δὲν θυμοῦμαστε, δὲν, δὲν, δὲν. Αὐτὴ εἶναι ἡ στερεότυπη ἀπάντησις ὅλων τῶν Κωτσιανῶν, ὅταν τοὺς ρωτῆσαι κανεὶς γιὰ τ' Ἀναστενάρια.

Φέτος, καὶ συγκεκριμένα στὶς 29 Ἰουλίου ὁ γράφων τίς γραμμὲς αὐτές, ἕστερα ἀπὸ κοινορτοβριθῆ πορεῖα 4 σχεδὸν ὥρῶν καὶ μὲ τὰ σκυλίσια καύματα τοῦ Ἰουλίου, πῆγε καὶ αὐτὸς στὴν Ἁγία Ἐλένη γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ. Συστημένος ἀπὸ φίλους σὲ φίλο καὶ πάλιν σὲ ἄλλο φίλο ἀντάμωσε ἐκεῖ τὸν κ. Ἀπόστολο Παπαγεωργίου Κωτσιανό. Ὑστερα ἀπ' τίς ἀπαραίτητες αὐτοσυστάσεις ἀνέφερε τὸν σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεώς του. Γιὰ τραγούδια μὲν τὸν διευκόλυναν, γιὰ τ' Ἀναστενάρια ὁμῶς; Ἐνα ἑλαφρὸ χαμόγελο καὶ τὰ στερεότυπα δὲν, δὲν δὲν. Εἰς ἓνα προσεχτικὸ παρατηρητὴ τὰ ἑλαφρά αὐτὰ χαμόγελα, τὰ συνειθισμένα «δὲν ξαίρουμε» καὶ κυρίως τῶν γυναικῶν, ὅταν εἶναι παροῦσαι, πόσα δὲν λέγουν! Καὶ νομίζω ὅτι εὐρίσκονται ἐν πλήρει δικαίῳ, ὅταν ἀρνοῦνται νὰ εἰποῦν τί περὶ Ἀναστεναρίων. Ἡ ἐξήγησις δίδεται εἰς τὸ τέλος τῆς μικρῆς μελέτης μας αὐτῆς. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰς ἐξηγήσεις καὶ διαφωτίσεις λύθηκε ὁποσδήποτε ὁ γλωσσοδέτης, ἀλλὰ στὸ σπουδαιότερο σημεῖο ἔσταμάτησε καὶ πάλιν. Ἄλλα παρακάλια καὶ ὑποσχέσεις. Τίποτε, τίποτε.

Νά, τὰ ἀνωτέρω ἐλάχιστα πὺν κατώρθωσα νὰ ἀποσπᾶω ἀπὸ τὸν κ. Ἀπόστολο Παπαγεωργίου ἡλικίας 52 ἐτῶν.

1) Τὰ Ἀναστενάρια=ἡ τελετὴ, κατὰ τὸ Ἰσθμια, Πύθια κ.τ.λ., ὁ Ἀναστενάρης καὶ νεστενάρης τὸ Ἀναστενάρη καὶ νεστενάρη=ὁ λαμβάνων μέρος εἰς τὴν τελετὴν.

2) Χαρακτηριστικὸν ὅτι καὶ τὰ ἐξ αὐτὰ ἀγιάσματα γιορτάζονταν μέσα στοὺς θερινούς μῆνας Μάϊον, Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Αὐγούστον.

Οἱ γύρω ἐκτάσεις τῶν ἁγιασμάτων αὐτῶν ἦσαν φραγμένες μὲ χονδρὰ παλούκια πλεγμένα μὲ χοντρὰ ἐπίσης «βλόκια». Καὶ ἐπειδὴ οἱ ξύλινοι αὐτοὶ φράχτες χαλνοῦσαν (σάπιζαν) συνείθιζαν οἱ χωριανοὶ μας κάθε τρίτα—τέσσαρα χρόνια νὰ τοὺς ἀνανεώνουν. Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς παλιοὺς πλοκοὺς, ποὺ μποροῦσαν νὰ γίνουν 6—7 ἁμάξια ξύλα, τοὺς κουβαλοῦσαν κατὰ Μάϊον στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ καὶ τοὺς ἄπλωναν ὅπως τὰ δεμάτια στὸ ἀλώνι».

2. Ἡ τελετὴ

«Τὴν παραμονὴ λοιπὸν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ποὺ γιόρταζε τὸ χωριό μας, ἐξ αἰτίας ποὺ καὶ ἡ ἐκκλησία μας τιμῶνταν στὸ ὄνομα τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης (γιαὐτὸ βάλουμε καὶ τὸ καινούργιο χωριό μας ἐδῶ Ἁγία Ἑλένη), κατὰ τὸ βράδυ ἢ ὥρα 1 τοῦρῆσι (6 ἢ 7 καθ' ἡμᾶς) δίναν φωτιά στὰ ξύλα. Στὸ μεταξὺ οἱ Ἀναστενάρηδες φέροναν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τέσσερις πέντε εἰκόνες (0,25—0,35) ποὺ εἶχαμε ἐκεῖ, μαλαμοχαπνισμένες καὶ φορτωμένες ἀπὸ διάφορα ἀναθήματα (ἀνθρωπάκια, χεῖρα, πόδια, αὐτιά κ.λ.π.) μὲ κουδουνάκια ποὺ κουδούνιζαν, ὅταν τὶς κουνοῦσαν καὶ ἔμπαιναν μέσα στὶς φλόγες ἀκριβῶς, ὅταν λαμπάδιαζαν τὰ ξύλα, χορευόντες μὲ τὶς εἰκόνες στὰ χεῖρα. Ἐξαλλοὶ σὰν δαιμονισμένοι καὶ σὰν νὰ στενοχωριοῦνταν στὸν ὕψιστο βαθμὸ, φώναζαν ἀγκομαχώντας καὶ ἀναστενάρηδες ἄχ! ἄχ! ἄχ! ἄχ! Μπαίνοντες στὶς φλόγες ἦσαν τελείως τυπώλητοι, μὲ ἓνα ποκάμισο καὶ σόβρακο ἐννοεῖται. Αὐτὸ βαστοῦσε μέχρις ὅτου σβύση ἢ φωτιά. Στὸν πυρρῆχο αὐτὸ χορὸ ἔπαιρναν μέρος καὶ κάμποσες γοιές»¹⁾...

3. Ἀνέκδοτα

1—«Ἐμένα ὁ πατέρας μου ἦταν παπᾶς καὶ λεγόταν μὲ τὸ κοσμικὸ τοῦ ὄνομα Γεώργιος τοῦ Πάπαδου. Πρὶν ἀπὸ 51 χρόνια, ἐγὼ ὅταν ἦμουν βυζανιάρικο παιδί ἐγὼς χρόνου θέλοντας νὰ πάψει τὸ κακὸ αὐτό, ἔκρυψε τὰ εἰκονίσματα κάτω ἀπ' τὸ προσκυνητᾶρι τῆς Ἐκκλησίας μας, ποὺ εἶχε ἓνα ντουλαπάκι. Ὅταν τὴν χρονιά ἐκείνη θέλησαν πάλιν τὰ Ἀναστενάρια νὰ κίνουν τὰ συνειθισμένα, πῆγαν νὰ παραλάβουν τὰ εἰκονίσματα ἀπ' τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ δὲν τὰ βρῆκαν στὴ θέση τους. Ρωτοῦν τὸν πατέρα μου, ἀλλὰ ἐκεῖνος τοὺς ἀπάντησε ὅτι δὲν ξαίρει τί γίνηκαν. Στὰ ὄστερά του λέγουν: «Ἐ! παπᾶ! εἶναι περιττὸν νὰ μᾶς κουράζεις; ἔμεῖς ξέρομε ποῦ τὰ ἔκρυψες». Καὶ τράβηξαν πρὸς τὸ προσκυνητᾶρι. Ἄνοιξαν τὸ ντουλαπάκι καὶ τὰ βρῆκαν μέσα ἐκεῖ. Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ὁ πατέρας μου μὲ τὴν μητέρα μου τρελλάθηκαν! Μάλιστα ὁ πατέρας μου ἔχυσε τὴν ἁγία Κοινωνία κατὰ γῆς καὶ τὴν

1) Ἐδῶ ὁ συνομιλητής μου σταμάτησε, γιὰ νὰ σκεφθῆ λιγάκι, ἂν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσει. —Κατόπι; —Κατόπι δὲ ξαίρω τίποτε. —Βρὲ ἄμάν, ζαμάν, μὴ μὲ κἀνεις νὰ φύγω ἀδιανός! —Δὲ ξαίρω, δὲ ξαίρω.

μάζευαν οἱ φιλόδοξοι χωριανοὶ μου ἀπὸ καταγῆς, γιὰ νὰ μὴ μολυνθῆ, καὶ εἰς παρατήρησιν τῆς τῶρα γραίας Εἰρήνης Παπαποστόλου, ἄρπαξε ἓνα δρεπάνι, ποῖος ξέρει πὼς ἔτυχε ἐκεῖ καὶ τὴν κυνήγησε νὰ τὴν σφάζει. Ἡ μητέρα μου πάλιν ἀπὸ τὴν τρέλλα πὸν τὴν ἔπιασε, ἀντὶ νὰ μὲ βάλλει νὰ βυζᾶξω ἀπ' τὸ βυζὶ τῆς, μὲ ἔβαξε νὰ βυζᾶξω ἀπ' τὸν προκτό τῆς! Δύο μῆνες βάσταξε ἡ τρέλλα τῶν καὶ κατόπιν ἠσύχασαν. Τὴ γιορτὴ αὐτῆ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου τὴν γιορτάζαμε ἐπὶ ἕξ ἡμέρες ἀράδα μὲ γλέντια, μὲ χοροὺς καὶ τραγοῦδια».

2—«Μιὰ φορὰ ἦρτε ὁ δεσπότης ἀπ' τὴ Σωζόπολη, γιὰ νὰ βοδίξει αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ἔβαλε γυναικίτικα ροῦχα, στὸ κεφάλι «μαγουλικά» μαγναδένια (=μεταξωτῆ) καὶ στὴ μέση «τάσια» ἀσημένια (=ζώνη) καὶ ἔκατσε στὸ παραθύρ¹ καὶ λόγιαζε (ἔγλεπε) τ' Ἀναστενάρια πὸν χορεύασι πὰ στὴ σιὰ. Ὁ μουχτάρης τοῦ χωριοῦ, πὸν ἦταν κοντὰ του δὸν ἐρώτησε:—«Τί λές γέροντα, γιὰ τὰ πὸν λογιαζεις»;—«Τί νὰ σᾶς πῶ, παιδιά, ὅ,τι θέλτε κάντε' δὲ βορῶ νὰ σᾶς πῶ καδίποτα».

3—«Μιὰ φορὰ πήγαμε νὰ κάνουμε προξενεῖα καὶ κείνος ὁ γέρος ποῦχε νὰ συνβάσει¹) τὸ παλικᾶρι δὸν ἦταν Ἀναστενᾶρι. Κεῖ πὸν καθούμαστε ἄρχισε καὶ πηδοῦσε νὰ σέβη μέσ' τὴ σιὰ καὶ στὰ ποδάρια δὸν φοροῦσε τσερβούλια καὶ εἶπέ μας: «Βρὲ παιδιά, βγάλτε τὰ τσερβούλια μου, νὰ μὴ γαγοῦ τὰ τσερβούλια». Καὶ δὸν ἔβγαλαμε τὰ τσερβούλια καὶ ἤηκε ἀξυπόλιτος μέσ' τὴ σιὰ, ἄμμα τί σιὰ! φοῦρνος. Καὶ χορευε ἓνα κάρτο τῆς ὥρας μέσ' τὴ θερμοσπουδιά, κι' ὅδε ξέβηκε ἀπ' τὴ σιὰ, τὰ ποδάρια δὸν ἐπαθάσι καδίποτα».

4—«Ὁ Κυριάκος Δούντας²) ὅδε ἔγινε ἐπίτροπος τς³) Ἐκκλησιᾶς στὰ 1908 θέλησε νὰ βοδίξει νὰ χορεύουν τ' Ἀναστενάρια, καὶ τ' Ἀναστενάρια δὲν ἐχορεύασι πιά. Ὑστερα ἀπὸ καθόσα χρόνια στὰ 1917 πῶγειναμ³) ματζούρδες (=πρόσφυγες) καὶ ἤρταμε στὴ Σαλονίκη, πεθάνασι τὰ πέδε κορίτσια δὸν οὔλα καταποδιαστά. Καὶ οἱ χοργιανοὶ μας ὕστερα εἶπασι, πὸν δὸν ἦρε ἡ ἀμαρτία, γιὰ τὸ βοδίσε τ' Ἀναστενάρια νὰ μὴ χορεύουσι ἀπὰ στὴ σιὰ³)».

1) *συνβάξω*—ἀρραβωνιάζω, *συμβασιὰ* (ἡ)—ἡ ἀρραβωνιαστικιά.

2) Ἐσχάτως πολυτάλαντος Κωτσιανὸς καὶ εὐεργέτης Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων.

3) Τὸ τελευταῖο αὐτὸ τὸ ἤκουσα καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν εἰρημένην γραίαν.

Σ. Σ. Γιὰ νὰ κατανοηθῆ πὸν ὀφείλεται ἡ σιωπὴ τῶν Κωτσιανῶν καὶ τῶν κατοίκων τῶν λοιπῶν χωρίων Μπρονίβο κ λ. π. σχετικὰ μὲ τ' Ἀναστενάρια, ἀντιγράφω ἐδῶ ἀπ' τὴν ἐφημερίδα «Ἐλεύθερος Τύπος Θεσσαλονίκης» 18 Ἰουνίου 1935 τὸ παρακάτω ἀρθρον τοῦ καθηγητοῦ Ἀρναούτση, παρμένο ἀπ' τὴν Βουλγαρικὴ ἐφημερίδα «Ζάρια» τῆς Σόφιας κατὰ μετάφραση Α. Σοφιανοῦ:

Τὰ λείψανα τοῦ παρελθόντος.

«Τὸ ταξίδι ὡς τὸ Οὐράρι (Βουλγαρικῆς Μακεδονίας) εἶναι κοπιαστικώτατον. Κατωρθώσαμε ὁμως νὰ φθάσουμε καὶ νὰ ὑποβάλλουμε τὰ σέβη μας στὸν γέρο Κων-

σταντίνωφ, τὸν προὔχοντα τοῦ χωριοῦ. Ἦταν Παρασκευή *στις ἀρχὲς Ἰουνίου*. Σήμερα στὸ χωριὸ πρόκειται νὰ γίνει μιὰ ἐορτὴ τοπικὴ. Εἶναι ἓνα ἔθιμο παλαιὸ πού τὸ κληρονόμησαν αἱ νέαι γενεαὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους προγόνους των πυρολάτρως.

> Τὴν αὐγὴ ἀρχίζουν νὰ χτυποῦν οἱ καμπάνες τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ κατὰ τὸ μεσημέρι στὸ «*Νιεοτινάρι*»¹⁾ μιὰ προτότυπη Ἐκκλησία, δίχως στέγη, μεταφέρονται οἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων. Σὲ κάποια γωνιά, ἐπάνω σ' ἓνα πέτρινο βωμὸ, καίγουν τρεῖς πελώριοι κορμοὶ δρυός, καὶ ἀπέναντι ἀκριβῶς εἶναι κρεμασμένο τὸ ἱερόν τύμπανον. Ἡ ἐορτὴ ἀρχίζει μὲ τὸ φίλημα τῶν εἰκόνων. «Ένας μουσικὸς παίζοντας «*γκάιδα*» τονίζει μιὰ ἀλλόκοτη μελωδία. Ἡ πιὸ ἡλικιωμένη ἀπὸ τὶς πανηγυρίστριες, ἡ «*Μπάμπω Νούν*» καταλαμβάνεται ἀπὸ μιὰν ἀνεξήγητον κρίσιν νευρικὴν καὶ ἀρχίζει νὰ τρέμει. Ἀρπάζει ἓνα θυμιατῆρι καὶ πάλλοντάς το δαιμονιοδῶς, φωνάζει στὸν μουσικὸ:—Γρήγορα, γρηγορώτερα, πιὸ γοργά!

> Μιὰ μανία ἔχει καταλάβει μερικὲς ἀπὸ τὶς γριὲς αὐτές. Μὲ τὰ χέρια πάνω στὴν κοιλιά χορεύουν φρενητιώδεις καὶ ἐξαλλες, σὺρλιάζοντας. Κάπου κάπου ὑψώνουν τὰ χέρια πρὸς τὸν οὐρανόν, σὰν νὰ θέλουν νὰ πετάξουν καὶ μετὰ τὰ κατεβάζουν μὲ δύναμιν κτυπώντας τοὺς μηρούς των. Ἀργά-ἀργά ἡ υπερδιέγερσις αὐτῆ κοπάζει καὶ στὸ τέλος πέφτουν κάτω τελείως ἐξηντιλημένες οἱ γριὲς αὐτὲς μαινάδες.

> Τὴν νύκτα οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ φέρουν στὴν κεντρικὴ πλατεῖα πελώριους κορμούς καὶ κλάδους δένδρων καὶ ἀνάβουν φωτιά. Τότε ξαγνιφθάνουν πάλι οἱ γριουῖλες μὲ τὴν «*Μπάμπω νούνα*» ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἀρχίζουν τὸν ἴδιο ἐξωφρενικὸ χορὸ μέχρις ὅτου σβύσει τελείως ἡ φωτιά.

> Οἱ γριουῖλες ἀποσύρονται καὶ σύμφωνα μὲ τὰ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ, ὅλα τὰ κοριτοῖα εἶναι ἐλεύθερα νὰ σμίξουν ἓνα βράδυ μὲ τοὺς καλοὺς των. Μέσα στὸ σκοτάδι, πίσω ἀπὸ τὰ βάρια ἢ τὰ δένδρα καὶ τοὺς φοάκτας, δὲν ἀκούει κανεὶς παρὰ μονάχα τὸ τραγοῦδι τοῦ γούλλου καὶ τὸν γλυκὸ ἦχο τῶν φιλιῶν...²⁾.

Οἱ ἐν Ἁγίᾳ Ἐλένη Κωστιανοὶ μὲ διηγήθησαν ὅτι, κατὰ τὴν ἐπάρτατον ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν μερικαὶ οἰκογένειαι ἐκ Κωστῆ παρέμεινον εἰς Βουλγαρίαν, ὁπόθεν μετὰ διαμονὴν 6 ἐτῶν μετανάστευσαν ἐνταῦθα καὶ αἱ ὁποιαὶ διηγοῦνται ὅτι ἀρκετὰ βουλγαρικὰ χωρία τῆς Ἀγαθουπόλεως ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ τελοῦν τὴν ὠρισμένην ἡμέραν τ' Ἀναστενάρια. Ἄλλως τε τὸ ἀναγραφόμενον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἀρναούντωφ «*ἀρχὲς τοῦ Ἰουνίου*» συμπίπτει μὲ τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον ἀκριβῶς τῶν 20—21 Μαΐου. Οἱ κάτοικοι αὐτοὶ ἀσφαλῶς θὰ εἶναι βούλγαροι πρόσφυγες τῆς Τουρκοκρατουμένης Ἀν. Θράκης, πού ἐγκατεστάθησαν στὸ Οὐρκάρι τῆς Βουλγ. Μακεδονίας καὶ πού μὲ τοὺς Ἑλληνας τῶν ἰδίων μερῶν ἔκωμαν τ' Ἀναστενάρια.

1) Ἴσως εἶναι παραφθορὰ τοῦ «*Ἀναστενάρια*». Σ. Σ.

2) Πρβλ. καὶ Μ. Ἀποστολίδου «*Περὶ τῆς θρησκείας τῶν Θρακῶν*» ἐν «*Θρακικοῖς*». τόμ. Ε', σελ. 43—44.

II

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΩΣΤΗ

1. Ἡ Μάϊδω

- Κόρη ξανθή νεκάθουνταν στοῦ Γιάννη τὸ σαράϊ,
 ἢ μιὰ κρατεῖ τὸ χέρι δῆς τὰ κάλλη της λογιᾶζει.
 —Νακάλλη μου οἰγώτατο, κορμί μου ζαχαράτο,
 νᾶχες τὸ Γώστα μιὰ βραδυὰ νὰ σᾶσφιχ' δὸ γαλλιὰ ση!
- 5 Ἐνά κι' ὁ Κώστας, καὶ περνᾷ μὲ τὸ διολὶ στὸ χέρι.
 —Κώστα ποῦ πᾶς, Κώστα λα δῶ, Κώστα λα στὸ νοδά μου.
 —Φοβοῦμαι, Μάϊδω, σκιάζομαι, τὸ Γιάννη σου φοβοῦμαι.
 —Ὁ Γιάννης πάει στὸ βουνό, ὁ Γιάννης πάγει στ' ἄβυ⁽¹⁾,
 νὰ φέρ' ἄρκουδια ζωντανὰ καὶ λάφια μερωμένα.
- 10 καὶ στ' ἄλογιού δου τὴ νουρά δέδρα ξεροζωμένα.
 —Θεγέ μ' καὶ κάνε μιὰ βροχή, μιὰ ταραχὴ μεγάλη,
 γιὰ νὰ κατέβ' ὁ Δούναβις γὰ πάρε τὰ λισφύρια
 νὰ μείν' ὁ Γιάννης στὰ βουνὰ νὰ δονέ φάν' τ' ἄρκουδια.
 Καὶ κόμα λόγος στέκοῦδο, ἢ συντηγὰ κρατοῦδο,
- 15 γλέπει τὸ Γιάννη π' ἔρχεται τὸ αἶμα ἰδρωμένος,
 φέρνει τ' ἄρκουδια ζωντανὰ, τὰ λάφια μερωμένα.
 —Σύρε, Μάϊδω μου, κι' ἄνοιξε γὰ πάσεις τὸ κυνήγι.
 —Φοβοῦμαι, Γιάννη, σκιάζομαι τ' ἄγριμα σου φοβοῦμαι,
 σύρε πάνε στὴ μάννα σου πού τᾶχει μαθημένα.
- 20 Παίρνει καὶ πάει στὴ μάννα δου, τὴ μάννα δου φωνάζει.
 —Κατέβα μάννα κι' ἄνοιξε καὶ πάρε τὸ κυνήγι.
 —Μωρὲ σκύε, μωρ' ἄνομε, μωρὲ πουτανοδέχτη,
 μωρὲ, ἢ Μάϊδω πάδρευε τὸ Γώστα πῆρε ἄδρα.
 Παίρνει καὶ πάει στὸ σπῆτι δου τὰ δάκρυα φορτωμένος,
- 25 χτυπᾷ τὴν πόρτα πορποδιά, παίρνει καὶ πάει ἀπάνω,
 βρῖσκει τὸ Γώστα στὸ χαλὶ σὴν κλίνη πού κοιμοῦδο.
 —Βρὲ Κώστα, βρὲ μαργέλου γυνέ, τὶ θέλεις στὸ νοδά μου;
 Ἐβγάλε τὸ χατζάρι⁽²⁾ του νὰ δονέ χατζαρώσει.
 —Γιὰ στάσου στάσου Γιάννη μου, στάσου νὰ σὲ συνύχω.
- 30 Ἐψὲς βράδνυ νεπέρασα π' ἕνα στενὸ σοκάκι
 καὶ Μάϊδω περιξέβηκε πὲ τὸ παραθυράκι.
 Κώστα ποῦ πᾶς, Κώστα λα δῶ, Κώστα λα στὸν ὀδά μου.
 Καὶ βγάλε τὸ χατζάρι δου καὶ δηνέ χατζαρώνει,
 ἐκόψε τὸ κεφάλι της καὶ στὸ δορβά⁽³⁾ τὸ βάνει.

1) κυνήγι. 2) μαχαίρι. 3) σακκοῦλι.

- 35—Νά, μυλωνᾶ, κι' ἄλεσε το τῆς κούρβας τὸ κεφάλι,
βγάλε τ' ἄλεύρι κόκκινο τῆ βασπαλι κνηκάτη,
νὰ παίρνουν κι' ἄλλες ἔμπορφες, νὰ βάρουν τὰ μαλλιά τους.
(Βλ. Ἄρχεϊον Θράκης τ. Δ' σ. 134, 52).

Τραγουδιέται στοὺς γάμους ὡς «τραπεζικό».

2. Τὸ ἀμαρτωλὸ φίλι

- Μάνα νυγιὸ νεστόλιζε Σαββάτου οὔλη μέρα,
τὴν Κυριακήτσα τὸ πρωὶ στὴν Ἐκκλησιὰ τὸν πάγει.
Σὰ δονὲ εἶδε ἡ ἐκκλησιὰ λυχνᾶ τὰ κεραμίδια.
—Ποῦ πᾶς σκυλέ, ποῦ πᾶς Ὀβριέ, ποῦ πᾶς κριματισμένε,
5 νὰ κριματίσεις Ἐκκλησιᾶς νὰ κλείσεις ἅγιο βῆμα;
—Μανέ λεγα νὰ μὴν τὸ πῶ, νὰ μὴν τ' ὁμολογήσω,
καὶ τώρα ποῦ με ρώτησες νὰ σὲ τ' ὁμολογήσω.
Θυμᾶσαι ὅδε μ' ἔστειλες στὸ μάκρυνο σφερί(!)
γούλοι ἔδησαν τὶς βάρθεις σου(2) σὲ δάφνες, σὲ μηλίτσες,
10 καὶ γώδεσα τὸ βάρθεις μου σὲ μᾶς ξανθῆς μνημόρι,
κ' ἡ κόρη ἦτο λήγοση(3) σὲ δυὸ σὲ τρεῖς ἡμέρες,
καὶ βάρθεις ἦδου πονηροῦ ἦδου πολὺ μαργέλης,
σκάλιξε με τὰ πόδια σου βγήκε ἡ κόρη ἀπάνου
καὶ ἔσκυψα καὶ φίλησα ματάκια σφαλισμένα
15 καὶ ἔσκυψα καὶ φίλησα χειλάκι πουμωμένο(4),
ἔτσι ἐκριματίστηκα κ' εἶμαι κριματισμένος.

(Τραγουδιέται στὴν παρέα, στοὺς δρόμους στὸν γάμο).

3. Παράπονο ξενητεμένου

- Σὲ τοῦτα τ' ἄγρια τὰ βουνὰ δυὸ ἀδέρφια θαμμένα
καὶ ἀπάνου στὸ μνημόρι σου χρυσὸ κλῆμα νεβγήκε,
κάνει σταφύλι ροζακί, κάνει κρασί μωσχάτο,
πίνουν δο ἄνδρες καὶ μεθοῦν γυναῖκες καὶ ροδίζουν,
5 πίνουν δο καὶ οἱ ἄσχημες καὶ ροδοκοκκινίζουν.
Κι' ὅσες μανάδες τῶπιναν καμμιὰ παιδὶ δὲν κάνει,
ἄς τῶπινες καὶ σύ, μανέ μ', μένα νὰ μὴ με κάνεις!
Φοδὶς(5) καὶ μ' ἔκανες μανέμ, κανὲν καλὸ δὲν εἶδα,
οὔλο στὰ ξένα περπατῶ, οὔλο στὰ ξένα δρεῶω,
10 ξένες πλύνουν τὰ ροῦχά μου ξένες τὰ σαπουνίζουν
πλύνου da μιά, πλύνου da δυὸ, στὶς τρεῖς τὸ μουρμουρίζουν:

1) ἐκστρατεία. 2) ἄλογα. 3) νιοθαμμένη. 4) κλεισμένο. 5) ἀφότου.

- Ἔπαρ', ξένε τὰ ροῦχα σου, σύρε στὰ γονικά σου.
 — Ἐγὼ σὰν εἶχα γονικά, στὰ ξένα τί γυρεύω;
 — Μὰ δὼ νερὸ δὲ βρῖσκεται, σαποῦνι δὲ βουλιέται,
 15 οἱ πάπιες κουβανοῦν νερὸ καὶ χῆνες τὸ σαποῦνι.
 κι' αὐτὲς οἱ μαυρομάτισσες, τὰ ροῦχα σου νὰ πλύνουν.
 (Τραγουδιέται σὴν παρέα)

4. Ὅταν παίρνουν τὴ νύφη

- Κυριακὴ βραδὸν μὲ διώξανε γονοὶ μου
 μὲ τὸ σπίτι μας, μὲ τὰ γλυκὰ μ' ἀδέρφια,
 πῶτρωγα πολὺ καὶ ποὺ πολὺ κοιμούμουν
 εἶχα τὰ νεῖδια τὰ πολλὰ καὶ τὰ πολλὰ μουρτσούφλια¹⁾,
 5 δρόμο δὲν ἤῤα, χωριὸ νὰ πὰ νὰ μείνω,
 κεὶ ποὺ ἔδρεχα μέσα στὰ ξεχασμένα,
 βρῖσκω ἓνα δεδρὶ καὶ κάβο κυπαρίσσι.
 — Δεῖξέ με δεδρὶ, χωριὸ νὰ πὰ γὰ μείνω.
 — Νά, ἡ ρίζα μου καὶ δῆσε τ' ἄλλογόν σου,
 10 νά, κι' οἱ κλώνοι μου καὶ δῆσε τ' ἄσματά σου,
 νά, καὶ κόσμος μου καὶ πέσε καὶ κοιμήσου.
 σήκω τὸ προῖ, τὸ νοῖκι νὰ πληρώσεις.
 — Φοῖξε θάλασσα καὶ γῆς, πῶς τ' ἀπομένεις,
 ὡς καὶ τὸ δεδρὶ τὸ νοῖκι μὲ γυρεύει.
 15 χεῖλια τ' ἄλλογο καὶ δυὸ γιὰ τ' ἄσματά μου,
 καὶ γιὰ λόγον μου ἀμέτρητο λογάρι.
 (Βλ. Ἄρχεῖον Θράκης τ. Δ' σ. 126, 32).

5. Ἡ παραπονεμένη

- Ξέβηκα νὰ σεργιανίσω καὶ ν' ἀνεμιστῶ,
 μέσ' σὲ ὄριμο περιβόλι ὄριο καὶ βασιλικό
 κ' ἤῤα πάπλωμα στρωμένο καὶ χονσὸ χαλί,
 κ' ἤῤα κόρη καὶ κοιμοῦδὸ μόν' γαὶ μοναχί.
 5 ἔσκυπα νὰ δὴ φιλήσω καὶ δὲν μ' ἀνοιωσε,
 ματασκύβω κόμη μινιά, τότε μ' ἀνοιωσε,
 ἔνοιξε τὰ δυὸ δῆς μάτια καὶ μὲ κοίταξε,
 ἔνοιξε τὰ δυὸ δῆς χεῖλια καὶ μὲ μίλησε.
 — Ποῦσουν κλέφτη, ποῦσουν ψεύτη, ποῦσουν γιαλαντζή²⁾
 10 καὶ μὲ γέλασες ἀπόψε καὶ μ' ἀφήκες μοναχί;

1) περιφρονήσεις. 2) ψεύτη. λ. Τ.

- Ἦθελα, καλή μου, νάρτω καὶ μὲ πιάσε ἡ βροχή.
 — Ἄς σὲ ἤρκουσου, καλέ μου, κι' ἄς σὲ πιάσε ἡ βροχή,
 εἶχα ροῦχα νὰ σ' ἀλλάξω, πᾶπλωμα νὰ σκεπαστῆς,
 καὶ κορμί γιὰ ν' ἀγκαλιάσεις ὅσο ποῦ νὰ βαρεθῆς,
 15 εἶχα πέρδικα ψημένη εἶχα καὶ γλυκὸ κρασί

(Τραγουδιέται στὶς παρέες. Κατ' ἀπαγγελίαν Εἰρήνης
 Παπαποστόλου ἡλικίας 67 ἐτῶν ἐκ Κοστή)

B. N. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ διδάσκαλος

III

ΤΑ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙΑ ¹⁾

Ἀπὸ τὰ πλέον περίεργα καὶ παλιὰ ἔθιμα ὀρισμένων χωριῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Βιζύης καὶ τῆς Ἀγαθουπόλεως, τ' Ἀναστενάρια ἐπροσέχθησαν καὶ ἐμελετήθησαν ὡς τώρα ἀπὸ πολλοὺς δικούς μας καὶ ξένους ἐρευνητῆς ²⁾ τῶν λαϊκῶν ἐθίμων. Λείψανα μεσαιωνικῆς αἰδέσεως κατὰ τὴν γνώμη μερικῶν ἐρευνητῶν, ἐκχριστιανισμένο λείψανο τῆς Θρακικῆς ὀργιαστικῆς λατρείας τοῦ Διονύσου κατ' ἄλλους, ἀνήκουν στὶς μυστηριακῆς ἐκεῖνες τελετές, γιὰ τίς ὁποῖες πάντοτε δύσκολα συλλέγονται πληροφορίες καὶ ἡ ἀποκάλυψή τους σ' ὅλες τίς λεπτομέρειες δύσκολα ἐπιτυγχάνεται.

¹⁾ Οἱ Κοστηλῆδες τὰ ὀνομάζουν *ἀναστενάρια*, *ἀνεστενάρια* καὶ *νεοστενάρια*. Ἐπίσης λένε *ἀναστενάρης*, *ἀνεστενάρης* καὶ *νεοστενάρης*. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς συνδέουν τὴ λέξη μὲ τὸ ρῆμα ἀνασταίνω-ομαι, ἐπειδὴ οἱ ἀναστενάρηδες ἐπηδοῦσαν (ἀνεσταίνοντο) ἐπάνω στὴ φωτιά. Μὲ τὸν ὄρο ἀναστενάρια ὀνομάζουν καὶ τὴν ὄλη τελετὴ καὶ τοὺς ἀναστενάρηδες. Παλαιότερες χρήσεις τῆς λέξεως στὴν σύνοψη χρονικῆ ἀνωνύμου (Σάθα μεσ. βιβλιοθήκη τόμος 7ος σημ. 361) καὶ Du Cange Glosarium ad scriptores mediae et infimae Graecitatis στὴ σχετικὴ λέξη (μὲ διαφορετικὴ σημασίαν).

²⁾ Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μνεία ποῦ γίνεται γιὰ τ' ἀναστενάρια στὴν ἱστορία τοῦ Νικήτα Χωνιάτη σελ. 485 ἔκδ. Βόννη καὶ στὴ σύνοψη χρονικῆ ἀνωνύμου κώδιξ CCCCVII Μαρκ. βιβλ. δημοσιευμένη στὴ μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη τοῦ Σάθα, τόμ. 7ος σελ. 371 κ. ἑ., περιγραφῆς τῶν ἀναστεναρίων καὶ ἄλλες σχετικῆς ἐργασίης ἔχουν γίνῃ ἀπὸ τὸν Α. Χουρμουζιάδη περὶ ἀναστεναρίων καὶ ἄλλων παραδόξων τινῶν ἐθίμων καὶ προλήψεων ἐν Κων)λει 1873, καὶ στὴ Βυζαντιδα 1873, ἀπὸ τὸν ποιητὴ Γ. Βιζυηνὸ Θρακ. ἐπετηρὶς ἡμερολ. 1897 καὶ Ἐβδομάς 1888 ἀφ. 33-35 οἱ καλόγηροι καὶ ἡ Διονυσιακὴ λατρεία ἐν Θράκη, ἀπὸ τὸ Ν. Βέη τὰ ἀναστενάρια κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας Βυζαντίς I σ. 48 κ. ἑ., ἀπὸ τὸ Ν. Πολίτη Λαογρ. Α' σελ. 343-45, ἀπὸ τὸν Πολ. Παπαχριστοδοῦλου: Ἡ λαογραφία ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γενέσεως τοῦ δράματος, Ἐρανιστῆς 1911, Θρακικὰ Β σ. 429. Τὰ Διονύσια καὶ Θρακικὰ Α' σ. 206-8 δύο τραγούδια ἀπὸ τ' ἀναστενάρια, ἀπὸ τὸν Π. Δανιηλόπουλο παλαιὰ ἦθη καὶ ἔθιμα σημείωμα στὸ Ἐλεύθερο Βῆμα 14 Μαΐου 1937, ἀπὸ τὸν Arnaudof Festbränche des Bulgaren. ἀπὸ τὸν Στ. Κυριακίδη στὴν Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία στὴ λέξη *ἀναστενάρια*.

Οἱ πιὸ παλιῆς γραπτῆς εἰδήσεις γιὰ τὴν τέλει τους ἀπὸ Θρακικοὺς πληθυσμοὺς φθάνουν ὡς τὸν 12ο αἰῶνα μ. Χ.

Τὸ χωριὸ Κωστή ἀποτελοῦσε τὸ κέντρο τῆς τελετῆς τῶν ἀναστεναρίων. Ἐξήντα περίπου Κωστιανὲς οἰκογένειες, πρόσφυγες μετὰ τὸ διωγμὸ τοῦ 1914, ζοῦν σήμερον στὴ Μελίκη, μεγάλη κομόπολη ἔξω ἀπὸ τὴ Βέροια. Τοὺς ἐπισκεφθῆκαμε καὶ μαζί με τὴν ἄλλη λαογραφικὴ μας ἐρευνᾶ, τοὺς ζητήσαμε πληροφορίες γιὰ τ' ἀναστενάρια μὲ σκοπὸ νὰ γνωρίσουμε στὶς λεπτομέρειές του τὸν τρόπο τῶν ἀναστεναρικῶν τελετῶν, ποὺ εἶναι συνδεδεμένες με τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ νὰ μάθουμε τί πιστεύουν καὶ ποιά γνώμη ἔχουν γιὰ τὸ παλιὸ αὐτὸ ἔθιμό τους.

Πολὺ δύσκολο ὅμως ν' ἀποσπᾶση κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, φιλόξενους καὶ καλόβουλους κατὰ τὰ ἄλλα, τέτοιου εἶδους πληροφορίες. Θεωροῦν πολὺ κακὸ, καὶ μάλιστα οἱ πιστοὶ ὁπαδοὶ τῶν ἀναστεναρίων, ν' ἀποκαλύψουν τὸ μυστικὸ σῶμα του τῆς λεπτομέρειας καὶ προσπαθοῦν μὲ κάθε τρόπο νὰ ξεφεύγουν, ὅταν τοὺς ἀνοίγῃ κανεὶς σχετικὴ συζήτηση. Συμβαίνει καὶ ἐδῶ κάτι ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνο ποὺ συνέβαινε μὲ τὶς βοχαῖες ἑλληνικὲς καὶ ἕνεες μυστηριακῆς τελετῆς, ποὺ μέχρι σήμερον σὲ πολλὰ τους σημεῖα παραμένουν μυστήρια. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸ λόγο αὐτὸ, καὶ ὁ φόβος μήπως τοὺς κοροϊδεύουν γιὰ τὰ ἔθιμά τους, εἶναι γνωστὸν ὅτι εὐρύτερο κύκλο ἢ μήπως τοὺς προδώσουν καὶ τοὺς καταδιώξουν οἱ ἄρχε, ὅπως εἶχε παλαιότερα συμβῆ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Σωζοαγαθουπόλεως, κάνει τοὺς Κωστιανούς περισσότερο ἐπιφυλακτικοὺς καὶ προσεχτικοὺς στὶς τέτοιες ἀνακοινώσεις. Μόνον ἀπὸ ἀντιαναστεναρῆδες—ὑπάρχουν ἀρκετοὶ τέτοιοι—ποὺ καταδικάζουν τ' ἀναστενάρια, εἶναι δυνατό ν' ἀποσπᾶση κανεὶς πληροφορίες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ κατέχονται ἀπὸ τὸ φόβο μήπως γνωσθῆ τοὺς συγχωριανούς τους καὶ ἀρχίσουν οἱ διαπληκτισμοὶ μεταξύ τους.

Ἡ περιγραφή ποὺ ἀκολουθεῖ εἶναι καμωμένη ἀπὸ τὶς ἀνακοινώσεις ἀντιαναστεναρῆ Κωστιανοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα, ὑπακούοντας στὴ παράκλησή του καὶ κρατώντας ὑπόσχεση ποὺ τοῦ ἐδώσαμε, ἀποφεύγουμε ν' ἀναφέρουμε γιὰ νὰ μὴν ὑποπέσῃ στὴ δυσμένεια τῶν συγχωριανῶν του Κωστιανῶν. Δὲν προσθέτει σημαντικὰ στοιχεῖα στὰ μέχρι τώρα γνωστὰ ἀπὸ παλιότερες περιγραφές, ἀλλὰ γραμμμένη στὴν τοπικὴ διάλεκτο, ἀπηχεῖ ἴσως πιὸ ἄμεσα καὶ πιὸ ζωνρὰ τὸν τρόπο τῆς σκέψεως τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ποὺ ἦσαν θιασῶτες τῆς ὀργιαστικῆς τελετῆς τῶν ἀναστεναρίων.

«Στὸ Κωστή γεῖνε πολλὰ ἀγιάσματα: τ' ἀγίασμα τ' Ἀϊ-Θανάση, τ' Ἀϊ-Γιάννη, τῆς Πανειῆς, τῆς Ἁγιά Μαρίας (τέσσερις ὄρες ἀλλόγου πετὸ χωριό, ποὺ γεῖχασί δο ἀγίασμα καὶ τᾶλλα τὰ χωριά τὰ λογυρνά), τ' Ἀϊ-Κωσταδίνου καὶ ἄλλα στὰ γύρω πετὰ μᾶς χωριά. Πέτὸ νερὸ πέτὸ τ' ἀγιάσματα περιχιοῦδου ὁ κόσμος καὶ γειάνισκάσι τὰ βουζουνικά, γοῖ θέρμες καὶ ἄλλες ἀστένειες. Τ' Ἀϊ-Θανάση τὸ μεγάλο τὸ μῆνα πέτὸ βραδὺς στὶς δεκαφτὰ πήγαι-

νάσι στ' αγιάσμα γυναίκες, κορίτσια και παιδιά και ἄδρροι πὲ τὰ δαβούλια και τὶς γαίδες βοροστέ, ἔβγανάσι νερό και περιχιούδο. Χόρευγάσι και γλέδιζάσι και γύστερα γύριζάσι στὰ σπίτια δους.

«Στὶς δύο τοῦ Μᾶη πάλε κόσμος πολὺς, γυναίκες, παιδιά, κορίτσια, ἄδρροι πῆγαινάμε στ' αγιάσμα πὲ τὶς λύρες, τὶς γαίδες και τὰ δαβούλια βοροστέ. Τὰ Νεστενάρια κρατούσασι τὶς Χάρες⁽¹⁾ τ' Ἀϊ-Κωσταδίνου και τῆς Ἁγία-Λένης στὰ χέρια πὲ τὸ μανίκι. Γείχασε μανίκι γοῖ Χάρες, πὸν ἔβανάμε δο μέσα στὶς θῆκες πὸν γήδου σὰ φηκάρια μέσο τὴν ἐκκλησιά, και κουδούνια μικρά. Γείχασι και στόλιση καλὴ γοῖ Χάρες κατοτεινὴ χουσι κι' ἄσημένια. Τὰ στορίσματα γήδανε πολὺ παλιά, γιατί και τ' ἄδέτι γήδου παλιὸ πὲ τὰ κατοτεινὰ τὰ χρόνια και τὰ ψηφιά πὸν γήδανε πὰ στὰ στορίσματα, γήδανε κατοτεινὰ και δὲ βορούσασι νὰ τὰ διαβάσου. Γήδανε γοῖ Χάρες γούλες χωφγιανκὲς και γήφερνάσιδὶς πάλε στὴν ἐκκλησιά οἱ νεστενάρηδες ὄδες ἀλλὰ (ἤθελα) βιτίσει τὸ πανεγύρι.

«Στ' αγιάσματα πὸν πῆγαινάμε, πάστρευγάμε τὸ δόπο πὲ τὰ χορτάρια και τὴν ἄμδη, χαλνούσαμε τὰ παλιά τὰ ξύλα γιατί γήδανε σαπισμένα κι' ἔφραζάμε δα τ' αγιάσματα πὲ τὰ καινούργια βλόκια. Νίβγανδαι οἱ ἄθρῶποι πὲ τὸ νερό πὲ τ' αγιάσματα, ἤφινάσι πὲ κανένα μεταλλικό, ἔναφτάμε λαβάδες και γύριζάμε στὰ σπίτια. Τὰ παλιά τὰ ξύλα πὲ τὰ φράγματα κουβανιούσαμε δα στ' ἄλάνι, γιὰ νὰ νάψουμε τὶς στίες γιὰ τὸ χορὸ στὴ μνήμη τῆ ἁγίου.

«Τὴν Κυριακὴ βοροστά πὲ τὴ μνήμη τῆ Ἁγίου πῆγαινάμε γούλοι πὲ τὸ χωριὸ στὸ Τριπύρι (νερὰ πολλὰ και δέδρα πολλὰ γήδανε κει) πὲ τὰ δαβούλια, τὶς λύρες και τὶς γαίδες. Οἱ παπάδες πῆγαινάσι βοροστέ και οἱ νεστενάρηδες κρατούσασι τὶς Χάρες στὰ χέρια πὲ τὰ μανίκια. Γήρκανδαι κει και πὲ ἀλλὰ λογυρνὰ χωριὰ ἄθρῶποι. Οἱ παπάδες ἔψαλνάσι ἀγιασμό. Τὰ νεστενάρια ἔδιδάσι λαβάδες, θυμνιάμα και παράδες. Ἄμ' ἀλλὰ βιτίσει ὁ ἀγιασμός τὰ νεστενάρια πὲ τὶς Χάρες στὰ χέρια στέκανδαι σὲ χωριστὸ δόπο. Σ' ἄλλο μέρος στέκανδαι τὰ νεστενάρια πὲ τὸ Κωστῆ, σἄλλο πὲ τ' ἄλλο τὸ χωριό, σἄλλο πὲ τ' ἄλλο. Πῆγαινε γύστερα ὁ κόσμος και προσκυνοῦσε τὰ κονίσματα. Ἐσφαζάμε γύστερα τ' ἄρνια και γλέδιζάμε. Στὸ δόπο πὸν γήδανε οἱ νεστενάρηδες μαζεύνανδαι κι' ἀρκίνιζ' ὁ χορός. Χόρευγάσι γυναίκες νεστενάρισσες πὲ τὶς ἄδρροι μαζί. Γείχασι μαθήλια ἄσπρα στὸ χέρι, κουνιούδαν κανονικὰ δεξιὰ, ζεοβὰ πὲ δῶ και πὲ κει, φώναζάσι ἔχ, ἔχ ἔχ - γίχ, γίχ, γίχ κι' ἀρκίνιζ' ὁ χορός. Κει πὸν χόρευγάσι κρατούσασι τὶς Χάρες στὰ χέρια. Πὰ στὸ χορὸ ἔδιδάσι δως τὶς Χάρες νὰ δὶς φιλοῦ ὁ κόσμος. Ὅδες ἀλλὰ τρανέψει ὁ χορός πολλοὶ πὲ τὴ χαρά δους χῶριζάσι και διάβαινάσι στὰ βουνά⁽²⁾ λούρα και γλέντιζάσι κει. Πολλοὶ ἄθρῶποι ὄδες χόρευγάσι ἐγκαλοῦσε δους

1) Εἰκόνας. 2) Κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸ αὐτὸ στὰ γύρω δάση κατὰ πληροφρορίας πολλῶν και ἰδίως ἀντιναστενάρηδων ἐγένοντο πολλὰ ὄργια. Ἐννοεῖται ὅτι τοῦτο τὸ ἀποκροῦσον μὲ ἀγανάκτηση οἱ πιστοὶ ὄπαδοὶ τῶν ἀναστεναρίων.

ἢ εἰκόνα, ἐπιανέδους ὁ ἅγιος καὶ γίνανται οἱ καινούργιοι νεστενάρηδες ἅμα γήθηλέδο καὶ ὁ ἀρχινεστενάρης. Γούλοι λοιπὸν γήθανε καὶ θυμνιάζασίδους καὶ κείνοι πὲ τὴ χαράδους διάβαινάσι στὰ βουνά.

«Ἄμα ἀλὰ βιτίση, ὁ χορός καὶ τὸ γλέδιο γήπαιρῶνε τὶς φαμίλιες καὶ γύριζάμε στὸ χωριό.

«Τὴ βαρομονὴ τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου πὲ βραδὺς μαζεύγανται κόσμος, πόξω πὲ τὸ σπίτι τ' ἀρχινεστενάρη, ἐπινάμε καὶ διάβαινάμε γιὰ τὴν ἐκκλησια. Κεῖ σέβαινε μέσα ὁ ἀρχινεστενάρης, γήπαιρνε τὶς Χάρες καὶ ἔδιδε δις στὰ νεστενάρια. Γύριζάμε πὲ γούλο τὸ χωριό. Στὸ μεγδάνι γήθανε πολλὰ ξύλα πὲ τὰ φράγματα, ἔναφτάμε μεγάλες στιῆς καὶ χόρευγάσι πὰ στιῆς τὰ νεστενάρια. Περονούσασι καὶ πάλε γήριανται πὰ στιῆ στιῆ ὡς μισὴ ὄρα⁽¹⁾ καθεῖνας. Ἔχ ἔχ ἔχ — γίχ γίχ γίχ φώναζάσι καὶ γούλο χόρευγάσι. Πηδούσασι καὶ χόρευγάσι καὶ δὲ καίγανταῖς τὰ ποδάρια. Μιὰ φορὰ πού γῆρτ' ὁ δεσπότης⁽²⁾ πού γεῖχε δα παγορεμένα τὰ νεστενάρια, γεῖδε δους πού χόρευγάσι κρυφὰ πὲ πάνω σὲ ἕνα σπίτι. Τὸ πουργὸ φουγιαξέδους, γιὰτὶ ἔκανασ' τ' ἀδέτι πού γεῖχε παγορεμένο. Κεῖνοι γεῖπασι ὅτι δὲν ἔκανάσι κἄν δίποτες. Ὁ δεσπότης γεῖπε δους νὰ βγάλου τὰ παπούτσια δους. Λόγιασε καὶ γεῖδε τὰ ποδάρια τους πού δένε γήθανε φημένα πὲ τὴ στιῆ. Τότε ἄφισέδους νὰ κάνουν τὰ νεστενάρια ὅπως θέλωσι.

«Ἄμ' ἀλὰ βιτίσει ὁ χορός, διάβαινάσι καὶ γύριζάσι πὲ γούλο τὸ χωριό.

1) Οἱ πληροφορίες πού δίδουν οἱ Κωστῖανοι γιὰ τὴ διάρκειαν τοῦ χοροῦ ἐπάνω στὴ φωτιά ποικίλλουν. Πάντα ὑπάρχει ἢ ὑπερβολὴ στὶς διηγήσεις αὐτοῦ τοῦ εἰδους. Μερικοὶ μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ὑπῆρξαν ἀναστενάρηδες πού ἀπὸ τὸ μεγάλο τους ἐνθουσιασμὸ ἐπάνω στὸ χορὸφωμὸ τῆς ἐκτάσεως ἔμμενον τελείως ἄτρωτοι ἀπὸ τὴ φωτιά καὶ ἐχόρευαν μανιακὰ ἀρκετὸ χρόνον. Ὅταν ἔβλεπαν νὰ ἐλαττώνεται ἡ φωτιά διεμαρτύροντο καὶ φώναζαν νὰ τοὺς ρίξουν καὶ ἀλλὰ ξύλα γιὰ νὰ τὴν ἐνισχύσουν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐκεῖνοι πού δυσπιστοῦν καὶ ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἀπὸ τὸ χορὸ τῆς φωτιάς δὲν λείπει ἡ ἀπάτη. Ὁ κ. Δανηλίδης τριάντα χρόνια περίπου ἐμπορευόμενος στὸ Προντίγο καὶ τώρα κάτοικος Θεο)νίκης ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ ἀναστενάρηδες εἶχαν τὴν τέχνη ν' ἀπατοῦν τὸν κόσμον: Τὴ στιγμὴ πού χόρευαν χτυποῦσαν δυνατὰ σὺν μὲ κατάλληλον τρόπο τὰ πόδια ἐπάνω στὴ φωτιά, ὥστε νὰ χώνονται ἀρκετὰ μέσα καὶ νὰ διανοίγουν αὐλάκι. Ἔτσι πατοῦσαν πλέον ὄχι ἐπάνω στὰ κάρβουνα, ἀλλὰ μέσα στὴ στάχτη καὶ ἀπέφευγαν τὰ ἐγκαύματα, ἀφοῦ ἄλλως τε τὰ πόδια τους, σὺν πόδια ἐργατικῶν ἀνθρώπων, ἦσαν ἀρκετὰ σκληραγωγημένα. Ἡ γνώμη αὐτὴ φαίνεται πιθανὴ γιὰ ὀρισμένες ἴσως περιπτώσεις. Πρέπει ὅμως νὰ παραδεχθῶμε ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἔκστασις ἀπὸ τὴν ὁποία κατελαμβάνοντο τ' ἀναστενάρια ἐξασκοῦσε ἕνα εἶδος αὐθυποβολῆς, πού τοὺς ἔκανε ἄτρωτους καὶ ἀνθεκτικούς στὴ φωτιά.

2) Τ' ἀναστενάρια τὰ εἶχεν ἀπαγορεύσει ὡς ἀντιχριστιανικὸ ἔθιμον ὁ ἐπίσκοπος Σωζογαθουπόλεως Παρθένιος. Κοντὰ τὸ μυστηριακὸ χαρακτῆρα, τῶν ἀναστεναρίων εἶναι καὶ τοῦτο ἕνας λόγος ἰσχυρός, πού καὶ σήμερον ἀκόμη καὶ οἱ πλέον ἐξελιγμένοι Κωστῖανοι τοῦ χωριοῦ, φοβοῦνται ν' ἀνακοινώσουν κάτι σχετικόν.